

Aktuelni pravni okvir o uvažavanju različitosti u Sloveniji

Tea Radojković, Anja Palčič

Ustav

Član 14. (Jednakost pred zakonom) – U Sloveniji se svima jamče jednaka ljudska prava i osnovne slobode bez obzira na nacionalno poreklo, rasu, pol, jezik, veru, političko ili drugo uverenje, materijalni položaj, rođenje, obrazovanje, društveni status, invaliditet, ili bilo koja druga lična okolnost. Svi su jednaki pred zakonom.

Član 52. (Prava lica sa invaliditetom) - Licima sa invaliditetom se garantuje zaštita i radno osposobljavanje u skladu sa zakonom. Deca sa fizičkim ili mentalnim smetnjama u razvoju i druga lica sa teškim invaliditetom imaju pravo na obrazovanje i osposobljavanje za aktivan život u društvu. Obrazovanje i obuka finansiraju se iz javnih sredstava.

Član 57. (Obrazovanje i školovanje) – Garantuje se sloboda obrazovanja. Osnovno obrazovanje je obavezno i finansira se iz javnih sredstava. Država će stvoriti mogućnosti građanima da steknu odgovarajuće obrazovanje.

Član 64. (Posebna prava autohtone italijanske i mađarske nacionalne zajednice u Sloveniji) – Autohtonoj italijanskoj i mađarskoj nacionalnoj zajednici i njihovim pripadnicima garantuje se pravo na slobodnu upotrebu svojih nacionalnih simbola i, radi očuvanja nacionalnog identiteta, pravo da osnivaju organizacije i razvijaju privrednu, kulturnu, naučnu i istraživačku delatnost, kao i delatnost u oblasti javnih glasila i izdavaštva. U skladu sa zakonima, ove dve nacionalne zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo na obrazovanje i školovanje na svom jeziku, kao i pravo da uspostavljaju i razvijaju takvo obrazovanje i školovanje. Geografska područja u kojima su dvojezične škole obavezne utvrđuju se zakonom. Ovim nacionalnim zajednicama i njihovim pripadnicima garantovaće se pravo na negovanje odnosa sa svojim nacijama i svojim državama. Država će pružiti materijalnu i moralnu podršku za ostvarivanje ovih prava. Da bi ostvarili svoja prava, pripadnici ovih zajednica osnivaju svoje samoupravne zajednice na geografskim područjima na kojima žive. Na predlog ovih samoupravnih nacionalnih zajednica država ih može ovlastiti za obavljanje određenih funkcija iz nacionalne nadležnosti i obezbediti sredstva za obavljanje tih funkcija. Dve nacionalne zajednice neposredno su zastupljene u predstavničkim telima lokalne samouprave i u Narodnoj skupštini. Položaj italijanske i mađarske nacionalne zajednice i način na koji njihova prava ostvaruju na geografskim područjima na kojima žive, obaveze samoupravnih mesnih zajednica za ostvarivanje ovih prava i prava koja pripadnici ovih nacionalne zajednice obavljaju i van ovih oblasti, regulisane su zakonom. Prava obe nacionalne zajednice i njihovih pripadnika garantuju se bez obzira na broj pripadnika ovih zajednica. Zakoni, propisi i drugi opšti akti koji se odnose isključivo na ostvarivanje

ustavom predviđenih prava i isključivo položaja nacionalnih zajednica, ne mogu se donositi bez saglasnosti predstavnika ovih nacionalnih zajednica.

Član 65. (Status i posebna prava romske zajednice u Sloveniji) – Status i posebna prava romske zajednice koja živi u Sloveniji uređuju se zakonom.

Obrazovanje

U **Osnovnom školskom aktu**, član 2a (Sigurno i podsticajno okruženje za učenje) ističe se da će vrtići, škole i druge ustanove za obrazovanje dece sa posebnim potrebama, u skladu sa ciljevima iz prethodnog člana, garantovati bezbedno i podsticajno okruženje za učenje u kome je zabranjeno fizičko kažnjavanje dece i bilo koje vrste nasilja nad i među decom, kao i diskriminacija na osnovu pola, seksualne orijentacije, socijalnog i kulturnog porekla, vere, rase, etničkog i nacionalnog porekla, fizičkog i psihičkog razvoja.

U **Zakonu o smeštaju dece sa posebnim potrebama**, član 3 ((Primena propisa o obrazovanju) naznačeno je da se obrazovanje dece sa posebnim potrebama odvija u skladu sa ovim zakonom i propisima koji uređuju oblast predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Osnovnoškolsko obrazovanje, stručno i tehničko obrazovanje i opšte srednje obrazovanje (u daljem tekstu: propisi iz oblasti obrazovanja). U članu 9 (Sprovođenje dodatne stručne pomoći) ističe se da: (1) Dodatna stručna pomoć se pruža individualno ili grupno, unutar ili van učionice, u obrazovno-vaspitnoj ustanovi ili ustanovi socijalne zaštite; (2) Ako nije moguće pružiti dodatnu stručnu pomoć u skladu sa prethodnim stavom, dodatna stručna pomoć se detetu može ponuditi i kod kuće. Dodatna stručna pomoć se, po pravilu, pruža na nedeljnom nivou. Ako je stručno obrazložena, dodatna stručna pomoć može se ponuditi i skraćeno i periodično pod uslovima koje odredi ministar nadležan za poslove obrazovanja (u daljem tekstu: ministar); (3) Ukupan broj sati dodatne stručne pomoći ne može biti veći od pet sati sedmično, od čega se pruža najmanje jedan sat usluga savetovanja. Za slepu i slabovidu decu ili decu sa višestrukim smetnjama iz člana 2. ovog zakona može se odrediti veći broj časova za prevazilaženje nedostataka, ali ne više od tri sata više nedeljno, po pravilu tokom prvog obrazovnog perioda; (4) Obim i način pružanja dodatne stručne pomoći utvrđuje se odlukom o usmeravanju posebnih obrazovnih potreba u skladu sa pravilnikom koji donosi ministar, a način pružanja dodatne pomoći bliže se utvrđuje individualizovanim programom obrazovanja (u daljem tekstu: individualizovani program); (5) Deca predškolskog uzrasta ostvaruju pravo na savetodavnu uslugu kao dodatnu stručnu pomoć pre pokretanja postupka za smeštaj, a najviše do dva sata mesečno na predlog lekara. U članu 10. (Materijalni uslovi i fizička pomoć) izdvajaju se: (1) prostorije i uređaji za decu sa posebnim potrebama koja su smeštena u programe za predškolsku decu i programe obrazovanja sa prilagođenom realizacijom i dodatnom stručnom pomoći, ili u prilagođenim programima i posebnom programu za decu sa umerenim, teškim i dubokim intelektualnim smetnjama, moraju biti prilagođeni u skladu sa uputstvima za prilagođeno sprovođenje programa i u skladu sa prilagođenim programima koje donosi ili utvrđuje nadležno stručno veće; (2) Uređaje neophodne za uključivanje dece sa posebnim potrebama u program obrazovanja obezbeđuje osnivač javne ustanove ako nisu obezbeđeni

na osnovu drugih propisa i ako dete iz objektivnih razloga nije u mogućnosti da ih koristi kod kuće i u obrazovnoj ustanovi. Deca sa motoričkim smetnjama imaju pravo na posebna pomagala u skladu sa propisima kojima se uređuje zdravstveno osiguranje; uređaji koji su namenjeni za upotrebu u dečijem domaćinstvu nisu obavezni da se svakodnevno donose u obrazovnu ustanovu (lopte, valjci, taburei, stalci); (3) Stalni ili privremeni pratilac za pružanje fizičke pomoći u toku školovanja može se dodeliti deci koja imaju teška i duboka motorička oštećenja i deci oštećenog vida koja su smeštena u programe obrazovanja sa prilagođenom realizacijom i dodatnom stručnom pomoći.; (4) Deci sa dugotrajnom bolešću, deci oštećenog vida, deci sa poremećajima iz autističkog spektra i deci sa emocionalnim i bihevioralnim poremećajima može se, izuzetno, odobriti privremeni pratilac na osnovu kriterijuma koje utvrđuje ministar.

Integracija dece migranata u slovenački obrazovni sistem

U **Strategiji** (2007) se navodi da, prema zakonu o obrazovanju, deca stranih državljana koji borave u Republici Sloveniji imaju pravo na integraciju u osnovnu ili srednju školu pod istim uslovima kao i deca slovenačkih državljana. Državljanima drugih država članica EU, slovenački državljanima bez slovenačkog državljanstva i izbeglice mogu se školovati pod istim uslovima kao i slovenački državljanima, dok su ta prava ostalih stranih državljana zasnovana na principu reciprociteta (na osnovu međunarodnih ugovora ministar nadležan za obrazovanje izdvaja broj slobodnih mesta za takve srednjoškolce). **Zakon o vrtićima** se ne odnosi posebno na decu stranih državljana, ali izričito navodi da se predškolsko vaspitanje i obrazovanje zasniva na principu jednakih mogućnosti i dece i roditelja uz uvažavanje različitosti među decom i njihovog prava na izbor i prava da budu drugačiji.

Pored fokusa na novo-pridošlu decu migranata, Smernice (2012) dalje preciziraju da: „Smernice zagovaraju inkluzivni pristup integraciji dece migranata, učenika osnovnih škola i viših srednjih škola ili dece migranata druge i treće generacije čiji su se roditelji doselili iz inostranstva u trenutku njihove integracije u obrazovni sistem, i daju podsticaj stvaranju uslova za uspešno učenje za sve učenike bez obzira na razlike u njihovim psiho-fizičkim sposobnostima, jeziku, socio-ekonomskom statusu njihove porodice, ako postoji, i tako dalje“.

Ministarstvo prosvete, nauke i sporta finansira nastavu podrške slovenačkom jeziku u osnovnim školama sa decom migrantima koja pohađaju školu u Sloveniji, odnosno prvu i drugu godinu njihove inkluzije.

2008. godine u **Pravilnik o ocenjivanju znanja i ocenjivanju i napredovanju učenika u osnovnim školama** je uneta odredba koja garantuje mogućnost prilagođenog ocenjivanja učenika migranata. U skladu sa Pravilnikom, način i vreme ocenjivanja, broj bodova i sl, mogu se prilagoditi učenicima migrantima koji su strani državljanima ili lica bez državljanstva sa prebivalištem u Republici Sloveniji, odnosno u dogovoru sa roditeljima. Znanje učenika migranta može se oceniti na osnovu napredovanja učenika u postizanju obrazovnih ciljeva i standarda znanja utvrđenih predmetnim nastavnim planom i programom. Nastavničko veće

odlučuje o prilagođavanju. Prilagođeno ocenjivanje primenjuje se samo za prve dve školske godine. Učenici migranti koji su na kraju prve školske godine pohađali osnovnu školu u Republici Sloveniji, mogu napredovati čak i ako nisu postigli prolaznu ocenu iz pojedinih predmeta. Na preporuku razrednog nastavnika o napredovanju odlučuje veće nastavnika.

Ustav Republike Slovenije propisuje jednaka prava i mogućnosti u obrazovanju za sve bez obzira na njihovu rasu, pol, nacionalnost, socijalno ili kulturno poreklo, veroispovest, politička i druga uverenja, obrazovanje, društveni status, invaliditet ili bilo koje drugo lično okolnosti. Bela knjiga (1996) navodi „jednake mogućnosti i nediskriminaciju“ prema principima sistema javnog obrazovanja. Osnovni principi, osnova javnog sistema obrazovanja, Bele knjige (2011) uključuju pravičnost i pružanje jednakih obrazovnih mogućnosti u okviru ovog principa. Štaviše, usvojeno je nekoliko relevantnih propisa o obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, otklanjanju barijera i prepreka u okruženju, socijalnoj i finansijskoj pomoći, zapošljavanju i socijalnoj inkluziji. Nacionalni i razvojni programi uključuju rešenja relevantna za jednake mogućnosti. Zakon o zaštiti od diskriminacije daje dodatnu odredbu za jednake mogućnosti. Za obrazovni proces dece sa posebnim obrazovnim potrebama iscrpljeno je precizirana dimenzija jednakih mogućnosti.

Pružanje obrazovanja za decu i mlade sa posebnim obrazovnim potrebama je javna usluga; u posebnim okolnostima, može biti u privatnim okruženjima bez koncesije ili privatnog instituta, i u vidu školovanja kod kuće. Svi sektorski zakoni omogućavaju obrazovanje učenika sa posebnim potrebama. Zakon upotpunjuju:

- ◆ Zakon o integrisanom ranom tretmanu dece predškolskog uzrasta sa posebnim potrebama;
- ◆ Zakon o smeštaju dece sa posebnim potrebama;
- ◆ Zakon o intervenciji za decu i omladinu sa emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju u obrazovanju.

Ti dokumenti predstavljaju važan korak ka realizaciji inkluzivne paradigme. Utvrđuju uslove kontinuirane podrške deci sa posebnim obrazovnim potrebama.

Zakon o posebnim pravima pripadnika italijanske i mađarske nacionalne zajednice u obrazovanju precizira relevantna posebna prava. Pripadnici romske zajednice imaju posebna prava propisana Zakonom o romskoj zajednici u Republici Sloveniji. Zajedničko zakonodavstvo u obrazovanju takođe propisuje prava učenika u nepovoljnom položaju ili ugroženih učenika. Propisi se posvećuju talentovanim učenicima, studentima migrantima kojima nije maternji jezik slovenački i učenicima sa teškoćama u učenju.

Pregled obrazovnih politika

Program Čuvanje dece predškolskog uzrasta (2008, izmenjen 2012) obezbeđuje posebne grantove za roditelje čija deca nisu dobila mesto u javnim vrtićima. Grant iznosi 20% cene programa u vrtiću u koji bi bili upisani.

Da bi studentski rad bio manje privlačan poslodavcima, Zakon o povremenom radu studenata (2014) je ugrađen u Zakon o bilansu javnih finansija. Uveo je minimalnu satnicu i doprinose za socijalno osiguranje za studentski rad, dok je omogućio da studentski ugovori ostanu najjeftiniji oblik zapošljavanja za poslodavce.

U 2012. godini doneta je nova Uredba o metodologiji finansiranja obrazovnih programa za više srednje škole. Prema ovoj uredbi, sve srednje škole kao i svi domovi za učenike viših razreda prešli su na formulu finansiranja po učeniku i blok finansiranja grantova.

Mere podrške za učenike u radnom detinjstvu i školskom obrazovanju

Svi vrtići i škole imaju interna savetovališta. Školski savetnici su psiholozi, socijalni pedagozi, stručnjaci za obrazovanje i socijalni radnici. Osnovna svrha savetovališta je da učestvuje u kompleksnom rešavanju vaspitno-psiholoških i socijalnih teškoća dece u vrtiću ili školi kroz asistenciju i saradnju sa svim učesnicima obrazovnog procesa, roditeljima i po potrebi sa relevantnim spoljnim institucijama. Nudi pomoć pojedincima i grupama u vrtićima ili školama kako bi se obezbedio optimalan razvoj sve dece, bez obzira na njihove lične prilike ili društveno-ekonomsku ili kulturnu situaciju.

Definicija ciljnih/grupe/a

Pravila određuju grupe dece, učenika i studenata koji imaju pravo na pomoć ili posebne mere s obzirom na njihove lične, socio-ekonomske ili kulturne prilike:

- ◆ Pripadnici italijanske i mađarske nacionalne zajednice imaju pravo na obrazovanje na maternjem jeziku i na obrazovanje u etnički mešovitim sredinama. Prava su detaljno precizirana Zakonom o ostvarivanju posebnih prava pripadnika italijanske i mađarske etničke zajednice u oblasti obrazovanja.
- ◆ Pripadnici romske zajednice navedeni su kao posebna grupa sa posebnim pravima definisanim Ustavom Republike Slovenije. Ostvarivanje posebnih prava je propisano Zakonom o romskoj zajednici, a u obrazovanju Zakonom o vrtićima i Zakonom o osnovnoj školi.
- ◆ Migranti (strani državljani): prava dece stranih državljana su bliže uređena Zakonom o vrtićima, Zakonom o osnovnoj školi, Zakonom o Gimnazijama i Zakonom o stručnom obrazovanju; Zakon o azilu precizira pravo na obrazovanje izbeglica i tražilaca azila;
- ◆ Talentovani đaci ili studenti: kako je propisano Zakonom o osnovnoj školi, Zakonom o Gimnazijama i Zakonom o stručnom obrazovanju, pružanje nastave talentovanoj deci ili učenicima može se prilagoditi njihovim potrebama; Zakon o osnovnoj školi precizira da se kao talentovani učenici definišu učenici koji pokazuju visok i natprosečan nivo veština mišljenja ili postizu izuzetne rezultate u posebnim oblastima učenja, umetnosti ili sportu.
- ◆ Učenici sa problemima u učenju: odredbe Zakona o osnovnoj školi preciziraju pravo ove dece na prilagođenu nastavu; bez prilagođenih metoda i oblika rada na času, ovi učenici se bore da postignu standarde znanja.

U skladu sa Zakonom o vrtićima i Zakonom o osnovnoj školi, deca na bolničkom lečenju mogu imati predškolsko i osnovno školsko obrazovanje organizovano u bolnici;

U okviru ciljeva obrazovanja utvrđenih Zakonom o organizaciji i finansiranju obrazovanja, deca iz nepovoljnijih društvenih i ekonomskih sredina mogu dobiti podršku i pomoć od vrtića ili škola.

Nacionalne reforme

U decembru 2017. godine Vlada Republike Slovenije usvojila je Slovenačku strategiju razvoja 2030. To je novi dugoročni nacionalni razvojni okvir. Njegov primarni cilj je da obezbedi kvalitet života za sve („Slovenija, zemlja sa visokim kvalitetom života za sve“). Budući razvoj Slovenije počiva na pet strateških smernica i dvanaest povezanih ciljeva. Strategija počiva i na Agendi za održivi razvoj 2030 Ujedinjenih nacija, tako da je Slovenija pridala značaj održivoj i inkluzivnoj budućnosti u kojoj društvo u celini može cvetati.

Vlada je krajem 2019. godine usvojila Nacionalnu strategiju razvoja čitalačke pismenosti za period 2019–2030. Njeni strateški ciljevi su: uspostavljanje efikasnog društvenog okvira za razvoj čitalačke pismenosti, razvijanje čitalačke pismenosti pojedinaca koji imaju različite uloge, potrebe i zahteve u različitim fazama života, čime se omogućava kontinuirani razvoj društva i privrede, povećati pristup knjigama i drugom materijalu za čitanje i posvetiti veću pažnju specifičnim starosnim/ciljnim grupama u okviru obrazovnog sistema.

Vlada Republike Slovenije je u novembru 2020. odobrila Program za decu 2020-2025. Program nastoji da unapredi dobrobit dece, stvori jednake mogućnosti i prava za svu decu, obezbedi bolju zaštitu i bezbednost, kao i podstakne inkluziju i učešće dece.

Socijalna zaštita

U **Zakonu o socijalnom osiguranju** ističe se da: delatnost socijalne pomoći obuhvata sprečavanje i rešavanje socijalnih problema pojedinih lica, porodica i grupa stanovništva (član 1); država brine o sprečavanju socijalne deprivacije posebnosistemskim merama u oblasti poreske politike, zapošljavanja i rada, politike stipendiranja, stambene politike, porodične politike, zdravstvene zaštite, brige o deci i obrazovanja i u drugim oblastima uticaja o socijalnom položaju stanovništva, kao i o razvoju demografski ugroženih područja (član 9); Pomoć porodici po ovom zakonu je pomoć za kuću, pomoć u kući i socijalne usluge; stručno savetovanje i pomoć u ponovnom uspostavljanju odnosa među članovima porodice, u brizi o deci i vaspitanju porodice da sprovodi svoju ulogu u svakodnevnom životu; socijalno zbrinjavanje lica koja imaju pravo usled invaliditeta, starosti i drugih slučajeva u kojima socijalna zaštita u kući može da zameni institucionalno zbrinjavanje; Socijalna usluga obuhvata pomoć u kućnim i drugim poslovima u slučaju porođaja, bolesti, invaliditeta, starosti, u slučaju nezgode i drugim slučajevima kada je takva pomoć neophodna za uključivanje lica u svakodnevni život (član 15).

U **Pravilniku o sufinansiranju programa socijalne pomoći**, član 2 (oblasti programa socijalne zaštite) ističe se da su programi socijalne zaštite namenjeni sprečavanju i rešavanju socijalnih teškoća pojedinih osetljivih grupa u sledećim oblastima: 1. prevencija nasilja, programi pomoći žrtvama nasilja i programi za rad sa počiniocima nasilja, 2. bolesti zavisnosti (nedozvoljene droge, alkoholizam, poremećaji u ishrani, kockanje i drugi oblici zavisnosti), 3. mentalno zdravlje, 4. beskućništvo, smanjenje rizika siromaštva, suočavanje sa posledicama siromaštva, 5. deca i adolescenti koji su lišeni pristojnog porodičnog života i adolescenti sa teškoćama u odrastanju, 6. starije osobe u riziku od socijalne isključenosti ili im je potrebna podrška i pomoć u svakodnevnom životu, uključujući pomoć i programe podrške osobama sa demencijom i njihovim srodnicima, 7. Boravak za podršku osobama sa invaliditetom i mreža drugih programa za organizovanje i unapređenje samostalnog života osoba sa invaliditetom, 8. psihosocijalna pomoć deci, adolescentima, odraslima i porodicama, 9. socijalna inkluzija Roma, 10. specijalizovana podrška žrtvama kriminala (ukoliko nije obezbeđena drugim programima socijalne zaštite), 11. druge oblasti usmerene na rešavanje socijalnih problema (promovisanje razvoja volontiranja, pomoć podnosiocima zahteva za međunarodnu zaštitu, izbeglice, ekonomski migranti i članovi njihovih porodica, bivši zatvorenici, iseljeni, podrška umirućim osobama i njihovim rođacima i ožalošćenima, žrtvama zlostavljanja i trgovine ljudima, žrtvama saobraćajnih nesreća i dr.).

U **Pravilniku o standardima i normativima usluga socijalne pomoći**, član 1, navedeno je da se ovim pravilnikom utvrđuju standardi i normativi za sledeće usluge socijalne zaštite (u daljem tekstu: usluge): 1. socijalna pomoć; 2. personalna asistencija; 3. podrška žrtvama kriminala; 4. pomoć porodici u kući i oko kuće; 5. institucionalno zbrinjavanje; 6. upravljanje, zaštita i zapošljavanje pod posebnim uslovima.

Nacionalne reforme

Strateški dokument za razvoj sistema socijalne zaštite u zemlji je **Rezolucija o nacionalnom programu socijalne pomoći 2022-2030**, koju je Narodna skupština usvojila 23. marta 2022. godine. Ključni ciljevi Rezolucije su smanjenje rizika od siromaštva i povećanje socijalne inkluzije, poboljšanje pristupa i dostupnosti usluga i programa, jačanje oblika socijalne zaštite u zajednici i stvaranje okruženja/uslova podrške za poboljšanje kvaliteta usluga i programa. U definisanju akcija, Rezolucija sledi Akcioni plan Evropskog stuba socijalnih prava za period do 2030. godine.

Usvajanje izmene **Zakona o stanovanju 2021. godine**, kojom su poboljšani uslovi za bržu izgradnju javnih stanova za izdavanje, dodatno će doprineti smanjenju broja ljudi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Izmenom Zakona o stanovanju se uspostavlja pravni osnov za uvođenje realnog nivoa neprofitne zakupnine, koji će omogućiti adekvatno održavanje javnih stanova za izdavanje i postepeno proširenje zaliha javnih stanova za izdavanje. Paralelno sa povećanjem neprofitnih zakupnina, prilagođava se i sistem subvencionisanja zakupnina kako bi se zaštitili socijalno ugroženi u slučaju povećanja neprofitnih zakupnina. Subvencija se povećava na maksimalno 85 odsto neprofitne zakupnine, čime

se obezbeđuje da povećanje zakupnine ne utiče na socijalno najugroženije. Izmenjenim Zakonom omogućeno je i veće zaduživanje stambenih fondova, do 50% vrednosti namenske imovine fonda, kao i pravo preče kupovine Stambenog fonda pri prodaji građevinskog opštinskog zemljišta namenjenog za višeporodično stanovanje. U okviru Stambenog fonda uspostavljena je i javna služba izdavanja u zakup, sa ciljem aktiviranja postojećeg, a nenaseljenog stambenog fonda.

Omladinski rad

Zakonom o personalnoj asistenciji uređuje se pravo na personalnu asistenciju i način njenog ostvarivanja, kako bi se omogućilo licu sa dugotrajnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim ili čulnim oštećenjem, koje se u vezi sa različitim preprekama može ograničiti da u potpunosti i efektivno učestvuje u društvu (u daljem tekstu: korisnik) u svim oblastima života, u jednakim mogućnostima, većoj samostalnosti, aktivnosti i ravnopravnom uključivanju u društvo, u skladu sa odredbama **Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom** (član 1). Dalje, država je dužna da: planira razvoj personalne asistencije i razvija delatnost, koordinira je sa drugim oblastima socijalne sigurnosti i donese odgovarajuće zakonske osnove; da obezbedi uslove i mogućnosti za jednaku dostupnost, efikasnost i racionalnu organizaciju usluga personalne asistencije na teritoriji Republike Slovenije; obezbedi uslove za obrazovanje i obuku; obezbedi finansiranje postupka za ostvarivanje prava na personalnu asistenciju i pružanje personalne asistencije (član 4).

Zakon o javnom interesu u sektoru mladih i Zakon o omladinskom savetu su akti koji štite mlade ljude i mlade radnike. Ovaj zakon se zasniva na principima demokratije, pluralnosti, integriteta, međugeneracijske solidarnosti, jednakosti, nediskriminacije i pravde, multikulturalnosti, interkulturalnog dijaloga, volontiranja, promocije zdravih stilova života, poštovanja života i životne sredine i učešća nevladinih organizacija u javnim poslovima.

Zakonom o zaštiti od diskriminacije utvrđuje se zaštita svih lica (u daljem tekstu: lice) od diskriminacije bez obzira na njihov pol, nacionalnost, rasno ili etničko poreklo, jezik, veru ili uverenje, invaliditet, godine starosti, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, društveni status, imovinsko stanje, obrazovanje, ili bilo koju drugu ličnu okolnost (u daljem tekstu: lična okolnost) u različitim oblastima društvenog života, pri ostvarivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, ostvarivanju prava i obaveza i u drugim pravnim odnosima u političkim, privrednim, političkim, ekonomskim i drugim pravnim odnosima u društvenim, kulturnim, građanskim ili drugim oblastima. Ovim zakonom utvrđuje se Zastupnik načela ravnopravnosti (u daljem tekstu: advokat), kao samostalan državni organ u oblasti zaštite od diskriminacije, uključujući poslove i ovlašćenja advokata. Zaštita od diskriminacije primenjuje se i na pravna lica utvrđena pravnim poretkom Republike Slovenije. Ovim zakonom definiše se i zabranjuje diskriminacija, imenuju organi i određuju mere za unapređenje jednakog tretmana, utvrđuje se status i nadležnosti advokata, postupak prilikom utvrđivanja postojanja diskriminacije i posebnosti pravne zaštite lica koja su predmet diskriminacije.

Do danas u Sloveniji nije usvojena posebna nacionalna strategija ili program za socijalno uključivanje mladih. **Nacionalni program za mlade u Sloveniji** (2013) identifikovao je ključne politike i smernice, uključujući potrebu da se posebna pažnja posveti faktorima rizika od siromaštva i socijalne isključenosti među mladima. Ostale smernice se odnose na unapređenje socijalne inkluzije mladih sa smanjenim mogućnostima, princip jednakih mogućnosti za muškarce i žene i prevenciju diskriminacije, sa posebnom pažnjom na žrtve socijalne isključenosti (npr. Romi, osobe sa invaliditetom).

Narodna skupština Republike Slovenije usvojila je u novembru 2015. godine **Rezoluciju o Nacionalnom programu jednakih mogućnosti za žene i muškarce 2015-2020.**

Ministarstvo za rad, porodicu, socijalna pitanja i jednake mogućnosti predložilo je dva zakona u kojima se ističu mere za olakšavanje socijalnog uključivanja mladih u 2016. godini. **Izmena i dopuna Zakona o socijalnom osiguranju** koja je doneta 20. decembra 2016. godine i Pravilnik o sufinansiranju programa socijalne pomoći koji je stupio na snagu 12. novembra 2016. godine. Dana 19. aprila 2018. godine usvojena je još jedna izmena i dopuna Zakona o socijalnom osiguranju.

Nacionalne reforme

Epidemijska kriza je pokazala značaj obezbeđivanja fleksibilnijih načina organizovanja rada. Plan oporavka i otpornosti takođe predviđa važne mere u ovoj oblasti, kao što je uspostavljanje direktne podrške radnicima i poslodavcima da koriste fleksibilnije radne planove 2022. Projekat Podrška fleksibilnijim aranžmanima rada ima za cilj da omogući veću otpornost i uključivanje na tržište rada, da promoviše bolje usklađivanje posla i privatnog života, jačaju digitalne kompetencije zaposlenih (sa fokusom na starije radnike) i podižu standarde bezbednosti i zdravlja na radu u ovoj oblasti. Projekat Uvođenje fleksibilnijeg načina rada prilagođenog potrebama osoba sa invaliditetom u invalidskim preduzećima i centrima za zapošljavanje realizovaće se u cilju održavanja i otvaranja novih radnih mesta prilagođenih osobama sa invaliditetom.

Aktivacija nezaposlenih i mere za pomoć najugroženijim grupama da uđu na tržište rada ostaju ključni fokus Slovenije. U tom svetlu, Vlada je u januaru 2021. godine usvojila Smernice aktivne politike zapošljavanja 2021–2025, koje predstavljaju strateški dokument u ovoj oblasti i predstavljaju okvir za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja u narednom petogodišnjem periodu. Osnovni ciljevi dokumenta su smanjenje broja dugotrajno nezaposlenih, ubrzanje aktivacije nezaposlenih, posebno starijih od 50 godina, niskoobrazovanih i primalaca socijalne pomoći, ubrzanje tranzicije nezaposlenih mladih do 29 godina na tržište rada – Garancija za mlade, i za rešavanje strukturnih neravnoteža na tržištu rada, kako bi se obezbedile veštine potrebne za zadovoljenje potreba tržišta rada.

Slovenija u svojoj politici tržišta rada posvećuje posebnu pažnju mladima. Na primer, Plan oporavka i otpornosti predviđa projekat Brži ulazak mladih na tržište rada (2022–2024), koji ima za cilj da ubrza aktivaciju mladih do 25 godina kroz subvencije za stalno zaposlenje (najmanje 4.000 radnih mesta). Projekat se bavi

ključnim izazovima sa kojima se mladi ljudi suočavaju u tranziciji na tržište rada. Pružajući radno iskustvo, obaveznu obuku tokom subvencionisanog zapošljavanja i promovisanjem stalnog zaposlenja, takođe, jača dugoročnu otpornost mladih radnika na ekonomske fluktuacije u uslovima krize. Ova mera će podstaći mlade da se uključe u dopunsko penzijsko osiguranje.